

Náboženství je vždy věcí kolektivu, sdílení a předávání, tradice – a pochopitelně i autority. I Izrael měl své náboženství, své symboly, rity a instituce – i když nemůžeme v Bibli přeslechnout ani projevy Hospodinových „rozpaků“ – a někdy i zřetelného nesouhlasu – s tímto počínáním. V tomto duchu bychom mohli promeditovat řadu biblických míst od zákazu obrazů, přes pokusy ustanovit krále po odpověď na Davidův úmysl postavit Hospodinovi v Jeruzalémě chrám, až po Šalamounův zážitek při posvěcení chrámu. Hospodin si zárlivě střeží svůj lid, aby neupadl do *všeobecné náboženskosti* svého okolí.

Proroci přináší zcela jiný vztah k Bohu, než je rituální náboženská praxe – *víru*. Uvěření je osobní akt, akt svobodné odpovědi na Boží volání a povolání. *Víra je osobní volba*, osobní rozhodnutí změnit svůj život, nedá se „dědit“ jako náboženské zvyky. Víra se osvědčuje zejména *v osobním jednání vůči druhým*, spíš než v tom, co se vykonává při chrámových obřadech. Pokud si dnes pod vlivem osvícenství víru i náboženství představujeme jako věc „přesvědčení“ ve smyslu zastávání určitého souboru názorů a vtaujeme ji do kontextu filozofických či ideologických systémů, pak bychom si měli být vědomi, že v biblických dobách by něco takového vůbec nikoho nenapadlo.

Vztah víry a náboženství v dějinách – to je nesmírně složité, byť krajně zajímavé téma a zabralo by nám nekonečně víc času, než který máme k dispozici a který jsem už mnohonásobně přečerpal. *Víra a nábožen-*

ství nejsou totéž, jak si často lidé myslí, když užívají tato slova běžně jako synonyma. Ale není to ani takový protiklad a protipól, jak si myslel Karl Barth a jak by se snad mohlo zdát z mých dnešních slov, když jsem pro názornost odlišeni možná příliš vyhroutil rozdíl. Ten pohyb střídavého prolínání a napětí můžeme pozorovat i v Ježíšově životě, v jeho složitém vztahu k chrámu i Zákonu. Navíc u různých autorů Nového zákona můžeme, zejména podle prostředí, do něhož píší, vidět různou míru zdůrazňování tu kontinuity (naplnění), tu diskontinuity (ukončení a překonání) Ježíšova vztahu k židovským náboženským tradicím, institucím a představám.

Dnes jsme zažili scénu napětí. Máme-li si z ní vzít „poučení“, pak to jistě nemá být napomenutí k tichosti při bohoslužbách. Spíše bychom měli zkoumat, nakolik i my děláme ze vztahu k Bohu tržnici, nakolik jednáme s Bohem na základě kupeckých počtů „má dáti – dal“, nakolik si před stavujeme, že za určité penzum našich modlitbiček a dobrých skutků musíme obdržet na zemi vyplnění našich objednávek a předplacené místo v nebi, nakolik podmiňujeme svou víru v Boha Božím dobrým – to jest: našim omezeným kritériím odpovídajícím – chováním. A pokud objevíme hluboko v nás „kupce a směnárníky“, pozvěme Krista, aby třeba i důtkami vymýtil toto vše z našich vztahů k Bohu, abychom byli vůči Bohu tak svobodní, jak je on k nám – aby nás s ním nespojoval mechanismus trhu, nýbrž láska, naděje a víra. Amen.

Tomáš Halík: *Oslovit Zachea*

Prameny, odkazy

Felix Porsch – Evangelium sv. Jana – Malý stuttgartský komentář;
Petr Mareček – www.biblickedilo.cz;

Vydává Pastorační středisko brněnské diecéze jako součást diecézního biblického programu *Vezmi a čti*. Ke stažení na www.vezmiacti.cz.

biblický program brněnské diecéze 2010 - 2013

www.vezmiacti.cz

3. neděle postní – cyklus B

11. března 2012

¹³Byly blízko židovské velikonoce a Ježíš se odebral vzhůru do Jeruzaléma. ¹⁴V chrámě zastihl prodavače býčků, ovcí a holubů i směnárníky, jak tam sedí. ¹⁵Tu si udělal z provazů důtky a vyhnal všechny z chrámu i s ovcemi a býčky, směnárníkům rozházel peníze a stoly jim zpřevrancel ¹⁶a prodavačům holubů řekl: „Jděte s tím odtud! Nedělejte z domu mého Otce tržnici!“ ¹⁷Jeho učedníci si vzpomněli, že je psáno: „Horlivost pro tvůj dům mě stravuje.“ ¹⁸Židé mu však namítli: „Jakým znamením nám dokážeš, že tohle smíš dělat?“ ¹⁹Ježíš jim odpověděl: „Zbořte tento chrám, a ve třech dnech jej zase postavím.“ ²⁰Tu židé řekli: „Tento chrám se stavěl šestačtyřicet let – a ty že bys ho zase postavil ve třech dnech?“ ²¹On však to řekl o chrámu svého těla. ²²Teprve až byl vzkříšen z mrtvých, uvědomili si jeho učedníci, co tím chtěl říci, a uvěřili Písmu i slovu, které Ježíš řekl. ²³Když byl v Jeruzalémě o velikonočních svátcích, mnoho jich uvěřilo v jeho jméno, když viděli znamení, která konal. ²⁴Ježíš se jim však sám nesvěřoval, protože znal všechny a nepotřeboval, aby mu někdo něco o lidech vykládal. Sám totiž věděl, co je v člověku.

Jan 2,13–25

Úvod k meditaci

Uč se od Ježíše nevyhýbat se za jistých okolností i konfliktu. Nelze vždy jen tak dobrácky všemu přihlížet. Musíš být někdy zcela zřetelně a nekompromisně na straně spravedlnosti, práva člověka, ale hlavně práva Božího na čest a slávu, která mu náleží. Je zapotřebí umět splést i slova tak jasná, že působí jako důtky, odhalují zlobu a čistí chrám světa od podvodníků, přísluhovatelů zla.

Ale současně si všimni i malého detailu v tomto příběhu. Pán Ježíš i v tomto rozhořčení a důrazné akci rozlišuje. Kupce, kteří prodávají drahé býčky a ovce, ty prostě vyhání. Směnárníkům zpřevrací jejich stoly. Ale chudým kupcům s holubicemi, kteří toho stejně moc nevydělají, těm jen důrazně říká: Jděte s tím odtud! Buď pánem nad sebou, ať nezapomeneš na vždy nutné a potřebné rozlišování!

Ježíš učí účt k svatému místu. Oč světější místa jsou naše chrámy! Zamysli se a měj odvahu korigovat své jednání a chování v kostele. Jsi chrám Ducha Svatého. Polož si pravdivě otázku a ještě pravdivěji na ni v modlitbě Pánu odpověz: Nepodobá se tvoje duše při modlitbě spíše než chrámu Ducha Svatého tržišti všech možných a nemožných myšlenek, nápadů? Co musíš s rozhodností podobnou Pánově vyhnat?

T ý d e n
s B o ž í m
s l o v e m

1. čtení:
Ex 20,1-17
2. čtení:
1 Kor 1,22-25
Evangelium:
Jan 2,13-25

Srovnání:
Jan 6,4; 11,55
Mt 21,12-13
Mk 11,15-17
Lk 19,45-46
Lk 2,49
Mal 3,1
Ž 69,10
Mt 21,23-27
Mk 11,27-33

Lk 20,1-8
Mt 26,61
Mk 14,58
Mk 15,29
Sk 6,14
Jan 3,3-4
Jan 4,14-15
Jan 6,51-52
Jan 11,13
1 Kor 6,19
Lk 24,44-45
Jan 12,16
Jan 7,31; 8,30
Jan 10,42
Jan 11,45
Jan 12,11
Mt 12,25
Mk 2,8
Lk 6,8

Výklad biblického textu

Kontext: S událostí vyčištění chrámu se setkáváme ve všech čtyřech evangeliích (viz srovnání). Evangelista Jan neklade – na rozdíl od tří synoptických evangelistů – událost v chrámě na konec, nýbrž na začátek Ježíšova veřejného působení. Po tom, co se Ježíš zúčastnil svatební hostiny v Káně Galilejské, je přítomen na další slavnosti. Je to slavnost Paschy, největšího svátku Izraele. K jejímu slavení se shromažďuje celý izraelský národ do Jeruzaléma. Jan uvádí ještě dvě další návštěvy Ježíše na slavnosti Paschy (Jan 6,4; 11,55), z čehož plyne, že Ježíš veřejně působil více než dva roky. Ostatní evangelisté se zmiňují o jediném velikonočním svátku, kdy došlo k Ježíšově smrti. Z historického hlediska se jeví velmi pravděpodobné, že tento Ježíšův čin poskytl podnět k jeho zatčení a k jeho pozdějšímu odsouzení.

v. 14, 15: Ježíš se nalézá na chrámovém nádvoří, které je skutečným tržištěm. Probíhal zde obchod se zvířaty, protože jich bylo potřeba pro přinášení obětí. Rovněž zde musela být možnost vyměnit si peníze, kterými se platila chrámová daň. Vše tedy souviselo s bohoslužbou, tj. se způsobem, jakým byl Bůh uctíván v jeruzalémském chrámě. Takovému uspořádání bylo samozřejmě i praktické. Obojí, obětní zvířata i výměna mincí, bylo hned při ruce v bezprostřední blízkosti chrámu a zároveň pod dohledem chrámové stráže. Nejde však o Ježíšův útok na výnosný obchod související s bohoslužbou. To vše byl předepsaný způsob, jakým byl Bůh uctíván v jeruzalémském chrámě. Jednalo se o prorocké jednání, které bylo znamením, že stávající chrámový kult je překonaný. V Ježíšově činu nemůžeme vidět pokus o násilný převrat, ale kritiku kultu a očistění chrámu.

v. 18: Na Ježíšovo jednání reagují Židé dotazem.

v. 19: Ježíš odpovídá záhadným obrazem, kterému protivníci nerozumějí, protože ho berou doslovně. Ježíšova odpověď jim nestačí, jako jim také nebudou později dostačovat jeho slova a činy. Již zde se objevuje tematika Ježíšovy smrti a vzkříšení. Skrze jeho smrt a vzkříšení bude vytvořen nový chrám. Vzkříšený Ježíš bude konečným „místem“ Boží přítomnosti uprostřed svého lidu. On bude pro lid konečným místem uctívání Boha. Židé nejsou schopni zabránit tomu, aby jeho horlivost pro Boha dospěla ke svému cíli.

v. 22: Z této skutečnosti je zcela zřejmé, že učedníky čeká dlouhá cesta k pochopení Ježíšovy osoby. To, že jsou učedníci Ježíšovi nablízku, že smí zakoušet jeho misijní působení, jim ještě neposkytuje okamžité a úplné chápání tajemství jeho osoby.

K tématu

Skutečností, že je Boží Syn schopen nepřátelství, někteří konzervativní křesťané omlouvají to, že všude narážejí. Jenže tady se také skrývá nebezpečí: snažíme-li se totiž ospravedlnovat jakýkoli konflikt, do něhož zabředneme, Ježíšovou zkušeností nepřátelství, zůstaneme slepí k vlastnímu podílu na něm. Možná ale narážíme právě kvůli tomu, že nejsme s to pochopit druhé lidi, protože nedokážeme správně rozpoznat, o co jim skutečně jde. Mnozí se tak pokoušejí vydávat své farizejství za Ježíšův postoj. Setkají-li se s odporem nebo kritikou, zaštiťují se argumentem, že on také nebyl u všech lidí v oblibě. Zmíněný druh identifikace je však vždycky nebezpečný, protože způsobuje slepotu bránící pravdivému pohledu na sebe samého. Já nejsem Ježíš. Nikdy jsem nebyl tak jednoznačný a jasný jako on. Proto bych měl nejprve zkoumat sám sebe, zda jsem se nepouštěl do zbytečných konfrontací s druhými a nebyl prostě jen paličatý a neschopný druhému porozumět, zda jsem ho nezranil. Teprve po důkladném

pohledu na sebe zjistím, zda vnímané nepřátelství vyplývá ze srdce toho druhého, anebo z mé úzkoprsosti.

Zůstanu-li upřímný sám k sobě, znovu a znovu budu narážet na podobné zkušenosti jako Ježíš. Začnu-li hovořit o Boží dobrotě, sklidím výtka, že jsem příliš laxní. Budu-li zvěstovat Pánovo milosrdenství, sesypou se na mě hrozby, že se svým postojem skončím v pekle. Takové nepřátelství přesně odpovídá Mistrově zkušenosti. Jeho autentická řeč o Bohu totiž probouzí hněv a nenávisť těch, kterým kvůli jejich úzkoprsému pohledu na Boha berou jeho slova pevnou půdu pod nohama. Kdo se nějakým způsobem veřejně prezentuje, zakusí vždycky i nepřátelství. Pán mi dodává odvahy, abych se projevil ve své osobnosti, abych vyjádřil své hledání Boha, aniž bych se chtěl zalíbit všem.

Pohledme na své vztahy. Kde mluvíme tak, abychom se zalíbili všem? Kde ohýbáme hřbet, abychom nenarazili? Podívejme se na své konflikty. Jsme v nich vnitřně průzrační jako Ježíš, nebo konflikty zmítají i naším srdcem? Vznikly díky naší jasnosti a jednoznačnosti, nebo kvůli neprůhlednosti a dvojsmyslnosti? Kde si „vyrobíme“ zbytečné nepřátele tím, že své problémy přenášíme na druhé? Rozhodnutí, zda do konfliktu a nepřátelství aktivně zasáhnout nebo jej prostě jen vydržet a zachovat si přitom vnitřní průzračnost, není zdaleka vždycky snadné. Prosme Ježíše o dar jasnozřivosti, kdy je třeba zaujmout jednoznačně odstup a riskovat spor, a kdy usilovat o pochopení a vyjádřit ochotu ke kompromisu.

Anselm Grün: 50×Ježíš

A teď se vraťme k onomu konfliktu s „chrámem“, který prosvítá patrně i scénou Ježíšova dramatického vystoupení na chrámovém nádvoří. Ježíš zde zřejmě nechce napadnout praxi těch konkrétních prodavačů, zjednat klid či zabránit tomu, co právě dělají – je to *symbolické prorocké gesto*, podobné tomu, když prorok Jeremiáš měl na veřejnosti rozbít obrovský hliněný džbán či Ezechiel si před očima všech sbalit cestovní zavazadla a prokopat zeď. Nevztahuje se k pro davačům samým, ale k chrámu vůbec – nadchází čas zboření chrámu, protože se celý stal tržištěm. Proti rituální praxi, která zavádí *tržní princip* „něco za něco“ do vztahů člověka k Bohu, staví Ježíš v duchu proroků jinou zbožnost – úsilí zjednat spravedlnost, zastat se utlačovaných, dopomoci chudým k právu. „Jsem syt vašich obětí,“ prohlašuje Hospodin ústy proroků, „*milosrdenství chci, a ne celopaly.*“

Další texty v týdnu

Po: 2 Král 5,1-15a; Lk 4,24-30

Út: Dan 3,25.34-43; Mt 18,21-35

St: Dt 4,1.5-9; Mt 5, 17-19

Čt: Jer 7,23-28; Lk 11,14-23

Pá: Oz 14,2-10; Mk 12,28b-34

So: Oz 6,1-6; Lk 18,9-14

Autoři Nového zákona chápou Ježíšova slova o chrámu jistě už ve světle toho, co nastalo za několik desítek let, nové a definitivní zboření jeruzalémského chrámu, které tehdejší křesťané těžko mohli chápat jinak než jako trest za nepřijetí Ježíše jako Mesiáše. Ale podstata sporu leží hlouběji – a týká se i ohrožení, jimž se nakonec nevyhnul ani „nový chrám“ – Kristova církev. „Chrámy“ představuje *institucionalizaci* náboženství. Žádné náboženství, které přežilo svého zakladatele, se nevyhnuje jistě míře institucionalizace a bylo by pošetilé tuto skutečnost demonizovat. Někteří autoři vyhrávají sám pojem náboženství – *religio* – pro tuto *moc, držící společnost pohromadě*. Pro tmel společnosti, složený z posvátných symbolů, rituálů, obrazů a gest, vyprávění a textů.